

Klik hier voor een overzicht van teksten van Hans Abbing. De meeste daarvan kunnen desgewenst gedownload worden.

Deze en andere anekdoten komen voor in Hans Abbing, *Why are Artists Poor. The Exceptional Economy of the Arts*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2002. (Verschijnt Juni 2002.)

De eerste zes anekdoten staan ook in de 2002e catalogus met tekeningen van Hans Abbing, het tweede zetal in de 2002e catalogus met fotos.

Kunst heeft een hoge, maar ook een beladen status. Er wordt tegen opgekeken en mensen voelen zich al gauw inferieur ten aanzien van de wereld van kunst en cultuur.

Verhaal 1 Je ongemakkelijk voelen bij kunst

Alex woont in een huis met zes volwassenen en twee kinderen. Ze hebben een gezamenlijke huiskamer, waar ze ook samen eten. De volwassenen hebben een meer dan gemiddelde opleiding en ze werken in technische beroepen. Alex heeft gemerkt dat hij zich thuis eerder als econoom dan als kunstenaar gedraagt. Dan spreken ze een soortgelijke taal en begrijpen ze elkaar beter. Gedraagt hij zich als kunstenaar dan leidt dat tot ongemakkelijkheid over en weer.

Eenmaal in de week haalt Alex Judith, één van de twee kinderen van school. Ze brengen dan samen de middag door en soms neemt hij haar mee naar een galerie of museum. (Judith is vier en ze vindt dat nog leuk, maar dat zal wel niet zo lang meer duren.) Onlangs vertrouwde haar vader Eddie Alex toe dat hij het op prijs stelt, dat Alex wat cultuur in Judith's leven brengt. Met zachte stem voegde hij daar verontschuldigend aan toe, dat ze wat dat betreft van haar ouders niet veel kan verwachten.

Kunst lijkt eeuwigheidswaarde te hebben, maar hoe lang duurt eeuwig?

Verhaal 2 Kunst voor de vuilnisbelt

Voor Alex en zijn vakgenoten zijn de technieken en de materialen die zij gebruiken uitermate belangrijk. De verf, het papier of het linnen moeten minstens duizend jaar mee gaan. Ook in materiaalgebruik proberen ze de onsterfelijkheid van hun kunst te verzekeren. Kennelijk denken ze dat als hun kunst nu waarde

heeft, ze ook waarde in de verre toekomst zal hebben. Of, nog sterker, als ze nu geen waarde heeft, dan zal ze in de toekomst toch zeker wel waarde krijgen.

Twintig jaar geleden ontmoette Alex een kunsthistorica, Sophia, die hem de ogen opende. Zij vertelde hem dat de meeste kunst op de vuilnisbelt belandt, deels gedurende het leven van een kunstenaar, deels na zijn sterven. Binnen vijftig jaar na overlijden zal gemiddeld een negentig procent van de manuscripten, de partituren, de composities of de schilderijen voorgoed verloren zijn gegaan. Dit zijn gemiddelden. Van een paar kunstenaars is vrijwel al het werk dan nog intact, van de meesten is er niets meer over. Ze vertelt Alex dat van al de schilderijen die in de Gouden Eeuw aan Nederlandse muren hingen, minder dan één procent nu nog bestaat.

Alex was geschokt toen hij dit hoorde. Niet zozeer omdat zijn kijk op zijn eigen werk dreigde te veranderen, maar vooral zijn kijk op kunst in het algemeen. Diep van binnen had hij kunst altijd gekoesterd als heilig en onsterfelijk. Hij had zich steeds voorgehouden dat dit voortkwam uit een intrinsieke waarde van kunst die andere producten ontberen. En omdat intrinsieke waarde niet met de tijd verloren kan gaan, dacht Alex dat kunst die nu waarde heeft dat ook over duizend jaar moet hebben.

De daarop volgende jaren heeft Alex geleidelijk vrede gekregen met de tijdelijkheid van zijn eigen kunst en van de kunst die hij bewondert en lief heeft. Tot zijn verbazing leidde dit tot opluchting. Alex werkt niet meer voor de eeuwigheid. Hij maakt tekeningen voor mensen van vlees en bloed waarvan hij sommigen persoonlijk kent. Voor deze mensen heeft zijn werk nu kennelijk nut. Die bestemming zal waarschijnlijk over vijftig jaar zijn verdwenen. En wat dan nog? Dan is Alex dood. Sindsdien vond Alex het makkelijker om verantwoordelijkheid te nemen voor zijn werk. Een verantwoording voor de eeuwigheid is teveel van het goede. Net als een brood wordt kunst opgebruikt. En zoals Alex er nu over denkt, is dat een uitstekende bestemming.

De kunstenaar zou autonoom zijn, maar kan dat wel?

Verhaal 3 Vroegere leraren en andere experts kijken mee over de schouder van de kunstenaar

Alex ziet zichzelf als een onbaatzuchtig en autonoom kunstenaar. Ook in de ogen van zijn vrienden en collega's is hij het prototype van de klassieke kunstenaar. Hij geeft niet om geld. En jaar na jaar gaat hij koppig door op de

eenmaal ingeslagen weg ongeacht de reactie van de consument en van de kunstwereld. Maar een paar jaar geleden gebeurde er iets waardoor hij zijn positie anders is gaan bekijken.

Alex werkt altijd met een model en hij vraagt het model hem tijdens het zitten aan te kijken. Dat is voor allebei een intensieve ervaring. Alex probeert die ervaring in zijn tekening weer te geven. Terwijl hij tekent lijkt het of de gevoelens en oordelen van zijn model in diens ogen te zien zijn. Maar Alex heeft bemerkt dat hij ook eigen gevoelens projecteert op zijn model. Soms veranderen de ogen van het model in die van mensen die Alex kent. Nogal eens is het zijn vader die hem door de ogen van zijn model aankijkt. Wat er in de tekening komt is daarom een mengsel van zijn model, van Alex en van de mensen die hij in zich draagt. Binnen een kortdurende symbiotische relatie worden zijn model en hij één. Zo bijzonder is dat niet. Het is Alex' artistieke truc; andere kunstenaars hebben andere trucs.

Maar een paar jaar geleden gebeurde er iets bijzonders tijdens het tekenen; dat verband houdt met het huidige onderwerp. Alex tekende een jongen die zelf op de kunstacademie zat. Voor ze begonnen praatten we wat en het bleek dat deze jongen veel afwist van tekenen. Bovendien kreeg Alex de indruk dat hij niet veel op had met zijn intuïtieve manier van tekenen. Zijn interesse was meer conceptueel gericht. Terwijl Alex hem tekende veranderden zijn ogen geleidelijk in die van Alex' veroordelende vader. En toen gebeurde er iets onverwachts. Alex merkte dat het niet langer zijn vader was die hem aankeek, maar Rudi Fuchs de directeur van het Stedelijk Museum. Hij ziet aan zijn ogen dat hij de tekening zoals die er nu staat duidelijk afkeurt. (Omdat Alex zich niet herinnert wat er van deze tekening geworden is, zal het wel niet veel goeds zijn geworden.)

Dit was een schokkende ervaring voor Alex. Opeens was hij zich er akelig van bewust hoe weinig artistieke vrijheid hij eigenlijk heeft. Sindsdien realiseert hij zich dat steeds als hij dacht alleen te zijn met mijn model, er heel wat mensen over mijn schouder meekeken naar wat hij deed. Behalve meneer Fuchs zijn er collega's, critici, verschillende leraren van de Rietveld Academie, een paar leerlingen van hem, enkele kopers van zijn werk en er zijn vooral ook leden van commissies, die oordelen over zijn subsidieaanvragen. Sinds die gebeurtenis voelde het vol in zijn atelier. Na ongeveer een jaar werd dat weer minder. Deze mensen waren niet vertrokken, maar zijn bewustzijn van hun aanwezigheid nam af. Toch weet hij zeker dat ze hem nog evenzeer beïnvloeden. Misschien wel meer, juist omdat hij zich niet meer zo bewust is van hun aanwezigheid en hun ge- en verboden. Daarom is het moeilijker om zich tegen hen te verzetten. Net als voordien had Alex ze geïnternaliseerd.

Hoe belangrijk zijn roem en geld bij de keuze om kunstenaar te worden?

Verhaal 4 Grappen maken over rijk en beroemd worden

Alex herinnert zich dat tijdens het laatste jaar op de kunstacademie hij en klasgenoten veel grappen maakten over rijk en beroemd worden. Die grappen hadden iets dwangmatigs. In dit stadium worden de kaarten geschud: leraren selecteren de studenten die ze gaan 'lanceren' in de kunstwereld – gewoonlijk zijn dat er één of twee per klas. Natuurlijk waren ze allemaal zenuwachtig. Degenen die niet werden geselecteerd waren weliswaar nog niet helemaal kansloos, maar hun kansen waren wel sterk afgenomen. Voor de meeste is dat het eind van hun carrière, al durven ze dat pas vele jaren later toe te geven. De grappen dienen daarom een magisch doel. Waar ze bang voor zijn bezweren ze met ironische grappen over rijk en beroemd worden.

De grappen hebben twee kanten. Aan de ene kant begint het tot de studenten door te dringen dat ze eerder arm dan rijk en beroemd zullen worden. Aan de andere kant, door hun kans op rijkdom zo te overdrijven drijven ze de spot met roem en geld, en zo onderstrepen ze op ironische wijze de notie van de onbaatzuchtige kunstenaar en de ontkenning van het geld. Maar bovenal tonen de grappen hoe weinig ze bereid zijn om de werkelijkheid onder ogen te zien. Op indirecte wijze geven ze aan dat rijkdom en roem van het begin af aan door hun hoofd gespoekt hebben. Alex weet zeker dat ze in het begin allemaal fantaseerden over geld en roem. – Nog steeds betrapt Alex zich er zo nu en dan op dat hij fantaseert over rijkdom en roem, ook al zijn zijn kansen nu niet beter dan toen.–

Kunstenaars stellen kwaliteit boven alles. Of houden ze zichzelf voor de gek?

Verhaal 5 Kosten doen niet terzake; alleen kwaliteit telt

Alex heeft een vriend, Gerald, die componist is; hij componeert contemporaine klassieke muziek. Toen hij van het conservatorium kwam was Alex aanwezig bij de uitvoering van zijn examen stuk dat werd uitgevoerd door een groot studenten orkest. Alex vond het prachtig. Sindsdien schreef Gerald nog drie stukken voor groot orkest. Die werden geen van alle uitgevoerd. Daarna schreef Gerald acht stukken voor een klein ensemble en daarvan werden er zeven uitgevoerd, enkele zelfs een paar keer. Onder de jonge componisten is Gerald dus behoorlijk

succesvol. Alex suggereert Gerald dat het schrijven van stukken die minder duur zijn om uit te voeren een goede zet is geweest. Gerald reageert woedend en begint een lang en gecompliceerd verhaal om uit te leggen dat hij uitsluitend artistieke redenen had om voor klein ensemble te gaan schrijven. Het was een natuurlijke stap in zijn artistieke ontwikkeling die niets met de kosten en de kans op uitvoering te maken had.

Dan vertelt Alex Gerald over al die beeldend kunstenaars die onmiddellijk na het verlaten van de academie enorm grote schilderijen maken om een paar jaar later over te stappen op een kleiner formaat dat niet alleen in musea maar ook in de huizen van welgestelde mensen past. Dat soort kunstenaar ontkent ook elke relatie met kosten en de mogelijkheid om te verkopen. Volgens Alex kan dat niet toevallig zijn. Dat klopt, zegt Gerald, voor die beeldend kunstenaars kan hij niet spreken, maar zijn overstap is zeker niet toevallig; ze berust op een artistieke keuze die hij heel opzettelijk gemaakt heeft.

Een paar weken geleden luisterde Alex naar de uitvoering van zijn laatste werk dat hij speciaal voor een eenmalig concert van contemporaine muziek in de Queen Elizabeth Hall geschreven had. Het was een werk voor harp, cello, viool en celeste. Alex merkte op dat van deze instrumenten alleen de celeste elektronisch versterkt was. Achteraf vroeg Alex Gerald daarnaar. Gerald voelde zich duidelijk opgelaten. Tijdens de laatste repetitie hadden ze vastgesteld dat ze geen goede balans konden krijgen. Het geluid van de celeste was te zacht. Bij het schrijven van het stuk had Gerald de akoestiek van de zaal overschat. Vervolgens wilde hij zijn bijdrage aan het concert intrekken, maar de dirigent had hem ervan overtuigd dat elektronische versterking van de celeste als een eenmalige oplossing van het balans probleem kon dienen. Als zodanig zou het publiek het wel accepteren. Met tegenzin had Gerald toegegeven.

Hij benadrukte nog eens tegenover Alex dat hij niet tegen elektronische versterking in contemporaine muziek is, maar dan alleen als artistieke keuze. Het mag nooit gebreken in de compositie in relatie tot een bepaalde zaal camoufleren of dienen om een groter publiek te bespelen. Hij vindt nog steeds dat hij zijn stuk had moeten terugtrekken. Door dat niet te doen heeft hij als kunstenaar gefaald.

Dit laatste verhaal sluit aan bij het eerste. Het laat nog eens zien hoe beladen de positie van de kunst is.

Verhaal 6 Verontschuldigen voor het besluit om geen kunstenaar te worden

Tijdens een klassiek concert sprak Alex met Marco. Toen Alex Marco vertelde dat hij beeldend kunstenaar is, vertrouwde Marco hem toe dat hij er een paar jaar terug over gedacht had om naar het conservatorium te gaan om compositie te studeren. Hij legt uit dat hij erg goed piano speelt en een paar prijzen in concoursen voor jonge musici heeft gewonnen. Terwijl hij met Alex praat laat hij merken soms nog wel spijt te hebben van zijn keus om toch maar informatica-technologie te studeren, maar die spijt lijkt wel mee te vallen. Het is een romantisch soort spijt, waaraan men zich met genoeg overgeeft. Wat Alex veel opvallender vindt is dat Marco zich keer op keer verontschuldigt over zijn keus om niet naar het conservatorium te gaan. Alex denkt dat hij zich nog extra verontschuldigt omdat Alex wel de kunst in is gegaan. Voor hem heeft Alex de goede keus gemaakt.

Zoiets is Alex al vaak overkomen: mensen die zich excuseren voor het feit dat ze niet de kunst in zijn gegaan. Maar Marco is de eerste die een verklaring heeft voor zijn houding. Hij zegt dat hij het gevoel heeft dat door af te zien van de kunst hij iets heel erg belangrijks misloopt. Door geen kunstenaar te worden heeft hij zichzelf geschaad, alsof hij zich heeft verminkt. Hij had zichzelf, zijn persoonlijkheid, in zijn composities kunnen leggen. Op die manier was zijn persoonlijkheid gegroeid. Hij was een meer compleet mens geworden. Bovendien zou hij ergens bij gehoord hebben. Hij voegt daaraan toe dat niet alleen hij verloren heeft. Alex moet niet denken dat hij arrogant is, maar de maatschappij verliest ook. Was hij componist geworden, dan zou hij zeker iets belangrijks hebben bijgedragen. Hij zou zich gevoegd hebben bij de groep kunstenaars die de geschiedenis van de kunst en van de beschaving vormgeven. Ja, hij voelt zich beschaamd en vooral schuldig over zijn keus

Alex zegt hem dat, ook al is hij getalenteerd, de kans dat hij een professioneel componist die echt telt was geworden, erg klein is. Die opmerking maakt het volgens Marco alleen maar erger. Die geeft aan dat hij een lafaard is, iemand die op zeker speelt.

Alex moet toegeven dat Marco niet erg avontuurlijk lijkt te zijn. En hij bemerkt dat heel ongemerkt hij zelf ook geneigd is om Marco zijn 'bourgeois' houding kwalijk te nemen, terwijl hij weet dat hij Marco er eigenlijk mee zou moeten feliciteren.

Alex is er achter gekomen dat mensen zoals Marco overal te vinden zijn. Dit gedeelte schreef Alex (de alter ego van de auteur) in Recife in Brazilië. Op een dag toen hij een alternatieve bar in het nieuwe gedeelte in de stad bezocht, ontmoette hij Maria die hem vertelde dat ze altijd danseres had willen worden, maar het toch niet gedaan had. Tot zijn verbazing merkte Alex dat ze er op dezelfde verontschuldigende wijze over sprak als Marco.

Een andere avond stelde Maria Alex voor aan een groep dansers. Op dat moment had geen van hen werk. Toch hadden de meeste wel in alternatieve gezelschappen in verschillende Braziliaanse steden gedanst, en zonder uitzondering hoopten ze dat weer te doen. Het opvallende was dat hun beschrijving van het alternatieve dans circuit in Brazilië nauwelijks afweek van die in Nederland: Dezelfde toewijding, dezelfde ontbering, dezelfde grote groep dansers die maar zeer incidenteel werk hebben. De mythen die de economie van de kunst bepalen zijn kennelijk meer internationaal dan Alex had gedacht.

Kunst heeft een hoge en beladen status. De ene groep kijkt op tegen de hoge kunst van de andere groep, terwijl de laatste groep neerkijkt op de lage kunst van de eerste groep.

Verhaal 7 Inferioriteit tegenover superioriteit in de kunst

Alex vindt het moeilijk om zijn eigen werk te plaatsen. Maar als anderen met kennis van zaken zijn kunst karakteriseren rekenen ze het al gauw tot de avant-garde, zij het met elementen van 'outsider' kunst of 'art brut'. Door die enigszins aparte positie wordt Alex' werk zowel gerespecteerd binnen de kringen van de avant-garde als van de traditionele beeldende kunst. Alex exposeert dan ook in beide circuits. Toch bemerkte Alex dat beide circuits niet hetzelfde gewicht hebben.

Tot een paar jaar geleden exposeerde Alex zijn pastel tekeningen van hoofden in een jaarlijkse portretexpositie. De portrettisten die meededen hadden gemeen dat ze zich niet schamen voor hun traditionele scholing. Eén dag tijdens de expositie was Alex suppoost. Dan had hij alle tijd om de bezoekers gade te slaan. Eerder had hij al bemerkt dat de tijd die mensen voor een bepaald kunstwerk stilstaan redelijk goed hun mate van waardering weergeeft. De meeste mensen passeren zijn werk evenwel zonder stil te houden, net alsof er niets te zien is. Als hij ze daar later naar vraagt, verontschuldigen ze zich, ook al weten ze niet dat Alex de maker is. Ze zeggen dan iets als: "Het zal wel goede kunst zijn, maar persoonlijk houd ik er niet van." Tot zijn opluchting zijn er ook bezoekers – een minderheid – die alleen maar oog hebben voor zijn werk. Als hij hen daarnaar vraagt, worden ze bijna boos: "Met uitzondering van dit werk is alles waardeloos wat hier hangt. Dat kun je toch geen kunst noemen." Anders dan bij de eerste groep wordt het gepresenteerd als een feit en niet als een persoonlijke mening. En er is al helemaal geen verontschuldiging. Alex heeft de indruk dat ze eerder vinden dat hij zich moet verontschuldigen voor het vertonen van zoveel

slecht werk: een belediging voor de echte kunstliefhebber. Hij staat verbaasd over de asymmetrie in het gedrag van beide groepen.

'De waarde van kunst heeft niets met de prijs van kunst te maken.' Toch zijn kunstenaars daar minder zeker van dan ze voorwenden.

Verhaal 8 Succes op de markt is een blijk van slechte kwaliteit, maar niet als het om de kunstenaars eigen werk gaat

Als Alex met bevriende kunstenaars in de kroeg zit, wordt er vaak gepraat over de relatie tussen prijs en kwaliteit. Onlangs ging het over een collega wiens werk 2002elijk goed is gaan verkopen. Ze maakten zich kwaad over het feit dat hij zulke hoge prijzen durft te vragen voor zulk slecht werk. (Deze specifieke collega gaat naar een andere bar.) Ze zijn boos op die stomme kunstwereld die deze shit - letterlijk en figuurlijk - koopt. Ze uiten hun twijfel over het kritisch oordeel van de markt en klagen over de gevolgen hiervan voor verkoop en reputatie.

Het is niet verbazingwekkend dat Alex en zijn collega's zo denken. In hun groep hebben ze een specifieke esthetische opvatting ontwikkeld. Kunst is voor hen waardevol als het commentaar levert op de maatschappij ongeacht de eventuele marktwaarde van kunst. Daar maakt het leveren van kritisch commentaar op de markt met behulp van artistieke middelen deel van uit. Je kunt niet verwachten dat de markt dergelijk commentaar beloont. Gegeven deze opvatting van esthetiek kan kunst met een lage marktwaarde een hoge esthetische waarde hebben. Daarom behoeft kunst een vrijplaats buiten de markt die door de gemeenschap mogelijk gemaakt zou moeten worden.

Later die avond wordt Alex gevraagd of hij nog werk heeft verkocht tijdens zijn laatste expositie. Als Alex vertelt dat hij verscheidene tekeningen heeft verkocht feliciteren ze hem en zeggen ze dat hij dat heeft verdiend. Iemand zegt dat Alex' werk de laatste twee jaar beter geworden is. Dan realiseer Alex zich dat zijn collega's afgeven op de markt als die verder weg staat, maar dat ze aan positieve uitkomsten die dichtbij zijn een overdreven betekenis toekennen. De uitkomst van de markt is nu opeens niet toevallig; ze is juist rechtvaardig. Daarom is het nodig om die rechtvaardigheid aan te tonen door vast te stellen dat Alex hard heeft gewerkt en zijn werk beter is geworden. Toch vraagt Alex zich af of zijn werk echt wel beter is geworden. Zou het ook niet kunnen zijn dat door zijn toegenomen verkoop zijn collega's anders naar zijn werk zijn gaan kijken en nu kwaliteiten zien, die zij daarvoor niet zagen.

Wat beweegt iemand om kunstenaar te worden als de inkomensverwachting zo slecht is?

Verhaal 9 Het overmoedige besluit om kunstenaar te worden

Op zijn dertigste besloot Alex om de economie vaarwel te zeggen. In die tijd was Alex toevallig in een modeltekenklas terecht gekomen en drie maanden later zat hij op de kunstacademie. Alex wilde kunstenaar worden. Het was een onverwachte en roekeloze beslissing. Alex voelde zich opgelucht. Het voelde alsof hij eindelijk zijn bestemming gevonden had. Alex woog zijn kansen niet. Integendeel, hij probeerde daar niet aan te denken. In zijn achterhoofd moet hij geweten hebben dat de kansen tegen hem waren, net zo als trouwens tegen elke gemiddelde kunststudent. Daarom hield Alex zichzelf voor dat hij geen keus had. Zou hij geen kunstenaar worden dat zou dat zijn dood betekenen. Bovendien was Alex ervan overtuigd dat iemand die zo zeker is over het kunstenaarschap als hij, niet te stoppen is. Hij hield vast aan een eenvoudige theorie: als je maar toegewijd genoeg bent, moet je wel een succesvolle kunstenaar worden.

Terugkijkend beseft Alex zich dat er toen, net als nu, allerlei keuzen voor hem openstonden. Kunstenaar worden was daar maar één van. Dus door zich niet af te vragen hoe zijn kansen lagen overtuigde Alex zichzelf van de redelijkheid van onredelijk zijn. Inmiddels weet hij dat de kansen in de kunst zo slecht zijn dat kunstenaar worden neerkomt op springen met gesloten ogen.

In de klas die Alex modeltekenles geeft tekenen kunstenaars, kunststudenten en enkele begaafde amateurs. Het werk van een paar amateurs is beter dan dat van de kunstenaars en de kunststudenten in zijn klas. Alex heeft wel eens geprobeerd om een conversatie tussen beide groepen te starten. Dan blijkt dat deze amateurs beseffen dat ze goed werk maken; ooit hebben ze overwogen om naar de kunstacademie te gaan, maar ze besloten om iets anders te gaan doen. Ze wijzen dan op de grote onzekerheid die eigen is aan het kunstenaarsberoep. Hoewel ze niet minder talentvol zijn dan de anderen, zijn ze kennelijk minder geneigd om risico's te nemen. Tegelijk laten ze ook zien dat wie daar voor open staat, kan weten dat de kansen in de kunst laag zijn. Niettemin verontschuldigen ze zich voor het feit dat ze niet de kunst in zijn gegaan.

De overheid stelt kunstenaar in staat om tijdelijk en schijnbaar autonoom te zijn.

Verhaal 10 Over te hoge prijzen, subsidies en misplaatst eergevoel

Nicole bezoekt de modeltekenklas van Alex. Onlangs kwam ze van de kunstacademie. Alex vindt dat ze mooi werk maakt, maar toch heeft ze nog geen galerie gevonden. Het volgend weekeind doet ze mee aan een open-atelier-dag in haar buurt en ze heeft Alex raad gevraagd over de prijzen van haar werk. Alex vraagt eerst wat ze zelf in haar hoofd heeft. Die prijzen blijken veel te hoog te zijn. Dan vraagt hij haar of ze wil verkopen. Nicole zegt dat verkopen heel belangrijk voor haar is; als ze niet gauw wat gaat verdienen, moet ze stoppen met de kunst. Dan adviseert Alex haar om haar prijzen met ongeveer veertig procent te verlagen. (Hij zegt het niet zo, maar in feite adviseert hij haar om prijzen te kiezen, waarbij ze haar omzet maximeert.) Nicole is geschokt en protesteert, maar ze verlaagt haar prijzen wel. Dat weekeind verkoopt ze nogal wat etsen en drie grote tekeningen.

Alex is er achter gekomen dat de meeste kunstenaars die net van de academie zijn gekomen te hoge prijzen vragen. Ze bepalen hun prijs op basis van de kosten die ze hebben gemaakt inclusief een redelijke uurvergoeding. (Economen noemen dat een historische kostprijs). Meestal is er dan een galeriehouder die zegt dat dit echt niet kan en dat de prijs omlaag moet. Het gaat niet om rechtvaardigheid maar om de kans op verkoop. Als je niets verkoopt redt je je eergevoel, maar verdien je helemaal niets van je kosten terug en ben je wat dat betreft nog slechter af.

Robin is een student van mij. Vorig jaar kwam hij van de kunstacademie. Hij kreeg een startstipendium van de overheid en kan daar een paar jaar van bestaan. Hij gaat nu exposeren in het alternatieve circuit. Omdat er geen galeriehouder bij betrokken is, heeft hij Alex om advies gevraagd over zijn prijzen. Alex zegt hem dat die veel te hoog zijn; en dat zijn ze ook echt. Met dit soort prijzen verkoopt hij niets. Alex raadt hem aan zijn prijzen flink te verlagen, maar zonder succes.

In hun gesprek zegt Alex tegen Robin dat hij de onverstandige gewoonte om te hoge prijzen te vragen deelt met veel andere beginnende kunstenaars. Dan wordt Robin boos. Hij wil niet vergeleken worden met starters in het algemeen. Immers, gelet op de overheidssubsidie is hij een 'veelbelovende' starter. Pas dan begrijpt Alex het probleem van Robin en andere kunstenaars met overheidssubsidies. Met hun beurs kunnen ze zich veroorloven om 'grote' kunst te maken, kunst die goed is en daarom hoge prijzen verdient. Daarbij voelen ze zich niet alleen maar superieur; door de beurs kunnen ze het zich ook veroorloven om niet te verkopen. Nadat Robin de beurs kreeg stopte hij eerst

met zijn baantje in een restaurant en wil hij nu perse rechtvaardige prijzen vragen, ook al weet hij dat hij op deze manier niet verkoopt.

Als Alex op de laatste dag Robin's expositie bezoekt, merkt hij tot zijn verbazing dat Robin toch één van zijn dertig schilderijen heeft verkocht. Eén meer dan Alex verwacht had. Later hoorde Alex evenwel, dat Robin dit schilderij aan zijn oom verkocht, een goed verdienende professor.

Alex vindt dat Robin mooi werk maakt en hij weet zeker dat als Robin zijn prijzen gehalveerd had, hij tenminste vier schilderijen had verkocht, misschien wel voldoende om op gang te komen in de particuliere markt. Natuurlijk vindt Alex dat begaafde studenten als Nicole en Robin het verdienen om al hun geëxposeerde werk te verkopen. Tegelijk beseft Alex dat, ook al zouden ze verstandige prijzen vragen, dit toch niet zal gebeuren. Dat komt omdat er veel teveel Robins en Nicoles zijn, die samen veel te veel kunstwerken maken.

Veel kunstenaars kunnen hun beroep uitoefenen dankzij partners en familieleden. Toch is zaken doen met familie en vrienden niet altijd makkelijk.

Verhaal 11 Familieleden die willen helpen

Alex geniet ervan om ook vanuit zijn atelier werk te verkopen. (Natuurlijk vertelt hij dat aan zijn galeriehouder – dat wil zeggen: meestal vertelt hij het.) Alex vindt het leuk ook al zijn er kopers die eindeloos bezig zijn met het maken van een keus, die veel te veel thee drinken, die hem beledigen door zijn werk de hemel in te prijzen, enz. Maar er is één situatie waar Alex echt de pest aan heeft. Dat is als er goedwillende vrienden en familieleden op zijn atelier komen. Dan verkoopt hij zelden iets en als hij iets verkoopt voelt het slecht.

Het is niet zo dat als er anderen komen het persoonlijk aspect onbelangrijk is. Meneer R. bijvoorbeeld is homo. Hij is dol op sommige tekeningen van Alex met manlijke naakten erop, maar Alex weet bijna zeker dat hij ook op hem verliefd is. En Mevrouw V. vindt Alex foto's van handen prachtig en toch denkt Alex dat ze het nog heerlijker vindt om kunstenaars zoals Alex te ondersteunen. Dit soort situaties kan Alex goed aan. De ongeschreven regels zijn over en weer bekend. Daardoor is het niet moeilijk om zaken te doen.

Bij familieleden en vrienden is het anders. Op dit moment bestaan er binnen de sociale groep waar Alex toe behoort geen gevestigde regels voor het combineren

van steun en handel. De oude regels hebben afgedaan en nieuwe zijn er nog niet. Daardoor loopt het spaak.

Veel van Alex vrienden en familieleden denken dat het niet aangaat om hem openlijk te ondersteunen – en eigenlijk vindt Alex dat ook. Een openlijke bevestiging van het feit dat zij zoveel meer verdienen dan hij zou leiden tot gêne en onaangename schuldgevoelens. Beide partijen willen dat vermijden. Dat betekent dat als vrienden en familieleden Alex ondersteunen hij dat eigenlijk niet mag merken, en anders moet hij doen alsof hij het niet merkt. Daardoor ontstaat er een onmogelijke situatie. Familieleden en vrienden zijn voortdurend beducht dat elke aarzeling aan hun kant bij de keuze van een kunstwerk door Alex uitgelegd zal worden als een gebrek aan interesse in zijn kunst, zodat het er uitsluitend om lijkt te gaan die zielige Alex te helpen, wat natuurlijk weer beledigend is. Daarom proberen ze over en weer een gecompliceerd en hypocriet spel te spelen dat bijna altijd mis gaat. Uiteindelijk wordt er niets gekocht en gefrustreerd laten familie en vrienden Alex in zijn atelier achter. Wordt er bij uitzondering wel gekocht dan gaat dat krampachtig en de kans is groot dat het schilderij meteen op zolder terecht komt.

Dit laatste verhaal sluit aan bij het eerste. Het laat nog eens zien hoe beladen de positie van de kunst is.

Verhaal 12 Kunst vraagt om offers

Onlangs had Alex een gesprek met zijn vriend en collega Robert. Robert schildert en maakt installaties. Wat betreft hun reputatie hebben beiden het ongeveer even ver geschopt, maar wel via verschillende routes. Robert's weg levert hem aanmerkelijk minder financieel inkomen op. Hij opereert in de periferie van het avant-garde circuit. Zo nu en dan wordt een kunstenaar uit dit circuit 'uitgenodigd' om de overstap naar het meer 'gevestigde' 'avant-garde' circuit te maken om dan algemeen bekend te worden. Maar dit overkomt alleen een kleine minderheid. Niettemin lijkt Robert daarop te wachten, ook al zal hij dat niet toegeven.

Als Alex met Robert praat wordt hij steeds weer getroffen door het feit dat Robert al zijn handelen in de kunst motiveert door voortdurend op het belang van de kunst te wijzen. Hij 'geeft alles aan de kunst'. Hij 'dient de kunst'. Hij neemt nadrukkelijk afstand van collega's die volgens hem 'de kunst verraden'. Hun oplossingen zijn oppervlakkig en goedkoop. Het gaat hen niet om de kunst; ze proberen alleen maar de kunstwereld te behagen. – In het circuit waar Robert toe

behoort, is het plezier van de kunstwereld een nog grotere zonde dan het streven naar geldelijk gewin. – Alex vraagt hem of de kunst belangen heeft, en hij zegt dat dit inderdaad zo is. Alex gelooft dat hij oprecht is. Volgens Robert vloeien deze belangen voort uit de geschiedenis van de kunst. In dat verband noemt hij namen van beroemde kunstenaars uit het verleden die hij erg bewondert. In dit stadium van het gesprek begint Alex zich meestal ongemakkelijk te voelen, omdat hij het werk van deze grote voormannen minder goed kent dan Robert. Bovendien ziet Alex niet het verband tussen hun werk en dat van Robert, terwijl Robert dat verband juist evident vindt. – Robert maakt installaties en driedimensionaal werk waarbij hij vooral gebruik maakt van modder. – Toch is Alex oprecht onder de indruk van Robert's bereidheid om zich volledig in dienst te stellen van de kunst.

[\[Home\]](#)

[\[Back to the new book\]](#)

[\[Back to artist\]](#)